

istakla subjektnu vrijednost (il nonno ha dipinto il quadro) i objektnu vrijednost (il quadro rappresenta il nonno) u iskazu. Slijedi pregled transformacija (unutar rečenice, nezavisnih rečenica u rečenični sklop, transformacija kod kojih se od eksplisitnih rečenica dobivaju implicitne itd.), s mnogobrojnim primjerima. Pročitavši sve primjere koje autori navode, opet nam se nameće zaključak da je gramatika uvijek bila transformacijska, a tek je GT-metoda stvorila naučnu teoriju i naučni aparat valjan da opiše operacije koje se vrše od dubinske do površinske strukture. To se poglavljje očituje vrlo, jasnim i jednostavnim načinom izlaganja.

Ova je gramatika pomirenje tradicionalnih elemenata, koji se ne mogu zanemariti bez štetnih posljedica, i potreba novih teorija strukturalizma koji smatra da je jezik struktura solidarnih elemenata koji međusobno djeluju na razini sintakse, morfologije i fonologije. Budući da nova strujanja u lingvistici godinama nisu bila prisutna u talijanskim udžbenicima i gramatikama, ova je gramatika svakako veliki korak naprijed u uvođenju suvremenih lingvističkih postavki u školske udžbenike i u nastavu talijanskog jezika, što je rezultat velikog zanimanja koje posljednjih desetak godina talijanski lingvisti pokazuju za proučavanje evropske i američke lingvistike. Iako je gramatika namijenjena talijanskim školama i talijanskim učenicima, vrlo će dobro doći i našim nastavnicima koji predaju talijanski jezik kao strani jezik na svim stupnjevima nastave.

Milica Bukanica

Lj. Nestorov—B. Stanković

GRAMATIKA RUSKOG JEZIKA ZA OSNOVNU ŠKOLU
Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd

Komunikativnost kao osnovni princip suvremene nastave stranog jezika nameće nam praktične ciljeve u nastavi: usvajati i usvojiti strani jezik kao sredstvo komuniciranja u usmenom i pismenom vidu. Već od najranijeg stupnja učenja kod učenika razvijamo navike praktične i prirodne upotrebe jezika radi sporazumijevanja. U skladu s tim principom jezične se pojave uvode u nastavni proces ovisno o njihovoj komunikacijskoj vrijednosti, o njihovoj ulozi u neposrednom sporazumijevanju. Ovakvo učenje postaje za učenika zanimljivo jer on osjeća korist od svake naučene rečenice, svake riječi, svakog oblika koje može neposredno upotrijebiti da bi izrazio svoje misli, želje, pobude.

Ali takvo uvođenje jezičnog materijala ovisno o komunikacijskim potrebama krije u sebi i neke opasnosti: raščlanjeno i pojedinačno usvajanje jezičnih činjenica ne dozvoljava učeniku da sagleda sistem jezika u cjelinu. Zbog toga se u nastavnom procesu povremeno mora provoditi sistematiziranje i uopćavanje ranije usvojenih izoliranih jezičnih pojava. Takođe uopćavanju, organiziranju u cjelinu odvojeno naučenih istorodnih pojava služe udžbenici gramatike koji se izdaju kao dio kompleta nastavnih materijala za pojedini stupanj obrazovanja.

Gramatika ruskog jezika za osnovne škole autora Ljubice Nestorov i Bo-goljuba Stankovića u izdanju beogradskog Zavoda za udžbenike i nastavna sredstva pokazuje kako se može povezati usvajanje jezičnog materijala raspoređenog prema funkcionalnim potrebama s nužnošću upoznavanja jezičnog sistema.

Već pri samom prelistavanju knjige zapažamo da ona nije organizirana poput tradicionalnih gramatika koje daju uopćenu logičnu klasifikaciju jezičnih pojava bez obzira na njihovu ulogu i frekvenciju u govoru. U ovoj gramatici ne susrećemo tradicionalnu podjelu — fonetika, morfologija, sintaksu — nego prvi dio knjige nosi naziv *Izgovor, čitanje i pisanje*, a drugi — *Rečenice i oblici reči*. U pojedinim poglavljima svakog dijela funkcionalno je prezentiran odgovarajući gramatički materijal pri obradi kojeg se uvi-jek polazi od smisla. Gradivo se usvaja u rečenicama (sintaknsa osnova upoznavanja fonetskih i morfoloških pojava), što je posve u redu, jer tek u rečenici glasovi i oblici postaju komunikativni.

Upotreba udžbenika predviđena je u VI, VII i VIII razredu, dakle na stupnju kad su se učenici već upoznali s izgovorom pojedinih ruskih glasova i usvojili elementarne tipove rečenica. Koji se sadržaji obrađuju u kojem razredu, označeno je bojom paragrafa.

Cilj je prvog dijela udžbenika fonetsko osmišljavanje glasova ruskog jezika. Iz praktičnog rada u razredu znamo da je to potrebno jer neke glasove većina naših učenika ne može usvojiti samo oponašanjem nastavnika izgovora. Artikulacija se objašnjava samo za one glasove kod kojih u naših učenika dolazi do čestih pogrešaka i poteškoća pri usvajaju izgovora — samoglasnik [ы], meki izgovor suglasnika, suglasnici [ч], [ш], [ж], [ш], [л].

Učenici ovdje nalaze sistematizirane i grafičke znakove za usvojene glasove i pravila čitanja: parove slova za svaki vokal, čitanje nenaglašenih vokala, obilježavanje mekoće suglasnika u različitim pozicijama, pisanje suglasnika [й] u pozicijama pred vokalom i iza vokala, čitanje grupe suglasnika, nastava-ka -тъся, -тся, -оро, -ро.

Na kraju radi uopćavanja daje se ruska azbuka.

Sva se objašnjenja iznose na način dostupan učenicima ove dobi. Pri si-stematiziranju učenici se, ovdje i kasnije, podsjećaju na ono što im je već poznato iz gramatike materinskog jezika: podjela glasova na samoglasnike i suglasnike, postojanje mekih suglasnika i u našem jeziku i sl.

Drugi dio udžbenika sadrži nekoliko poglavljja. Najprije se učenici siste-matski upoznaju sa strukturom osnovnih tipova ruske rečenice. Tu se također upozorava na sličnosti i razlike u strukturi naše i ruske rečenice. Zatim slijede poglavljia: *Iskazivanje nosioca radnje ili stanja; Iskazivanje radnje; Iskazivanje lica ili predmeta obuhvaćenog radnjom; Iskazivanje svojstva lica ili predmeta; Način, oruđe, sredstvo; Iskazivanje odnosa u prostoru; Iskazivanje vremenskih odnosa; Namena, namera i cilj radnje; Uzročni odnosi*.

Pogledajmo kako su u ovom udžbeniku obrađeni supstantivi i njihovi oblici koje nam je tradicionalna gramatika prezentirala u određenom slijedu padež i nastavaka. Ovdje je pak u pojedinim paragrafima obrađen način izražavanja određenog smisla: Učenici se podsjećaju (konkretnie su iskaze već prije usvojili) da se nosilac radnje izražava nominativom imenica ili zamjenica (27),* lice ili predmet na koje prelazi radnja akuzativom (45), lice kojemu se nešto daje ili

* U zagradi se navodi broj paragrafa pod kojim je spomenuti sadržaj u gramatici obrađen.

namjenjuje dativom (48), lice s kojim se u zajednici vrši radnja — instrumentalom s prijedlogom c (51), objekt interesovanja — instrumentalom bez prijedloga (52), predmet ili lice o kome se govori — lokativom s prijedlogom o (53) i sl. I tek se u paragrafu koji slijedi za svakim od navedenih usvojeni materijal izlaže u obliku gramatičkog pravila. Na primjer, u paragrafu 28 sistematizira se nominativ imenica (za jedinu i množinu) i njegovi gramatički pokazatelji (nastavci), u paragrafu 29 nominativ ličnih zamjenica, 49 — dativ imenica, 50 — dativ ličnih zamjenica itd.

Različiti oblici imenica i zamjenica upotrebljavaju se i pri imenovanju predmeta, izražavanju profesije i nacionalnosti, saopćenju o posjedovanju ili neposjedovanju, iskazivanju načina, odnosa u prostoru (mjesto, pravac), vremenskih odnosa, namjene, cilja i uzroka. S pojedinim se padežima susrećemo više puta, što je uvjetovano njihovim različitim značenjima.

Grupiranje gramatičkog materijala određeno je ovdje smisлом koji se njime izražava. I tek kad su na ovaj način usvojeni svi padežni oblici, daju se, u trećem dijelu udžbenika, uobičajene paradigmne deklinacije. Na taj se način kategorija padeža, razbijena u II dijelu, u III sistematizira.

Slično su, polazeći od smisla i u rečenici, obrađene i druge morfološke pojave: glagolski oblici, deklinacija pridjeva, pridjevskih zamjenica, brojeva, komparacija pridjeva itd., a isto se tako, ovisno o smislu, obrađuju i pojedini tipovi složene rečenice.

Svaki je paragraf, bilo da sadrži model iskaza ili gramatičko pravilo, zamišljen kao jedna nastavna jedinica, pa se uz svaki daje niz zadataka za vježbanje kojima se, nakon osmišljavanja gramatičkih činjenica, učenici potiču da ih »upotrebe u komunikaciji, u stvaranju konkretnih pravilnih iskaza«.

Obrađom gramatičkog gradiva, kakvu predlažu autori, učenik usvaja potrebne za sporazumijevanje komunikacijske jedinice i istovremeno stječe znanje o gramatičkoj strukturi ruskog jezika, o upotrebni usvojenih pojava, njihovom mjestu u jezičnom sistemu, što će mu pomoći da bolje razumije i trajnije usvoji gradivo, da razvije čvršće gorovne navike. Zato ovaj udžbenik treba pozdraviti kao vrijedan doprinos unapredivanju i osuvremenjivanju nastave ruskog jezika. Vjerujem također da će udžbenik, i svojim sadržajem, i načinom izlaganja, i opremom, privući i zainteresirati učenike, potaći ih da samostalno posegnu za njim, da u njemu potraže, kad im ustreba, kako će izraziti određenu misao, pitanje, molbu, savjet, mogućnost, želju.